

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 330.341: 330. 322 (477)

Абдуллаєва А.Є.

кандидат економічних наук,
асистент кафедри фінансів
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Любчак І.С.

студентка
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Abdullaeva Anastasia

Candidate of Economic Sciences,
Assistant Professor of the Department of Finances
Vinnytsia Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics

Lyubchak Iryna

Student of Vinnytsia Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics

НЕОБХІДНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

NECESSITY OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION OF INVESTMENT

У статті розглянуто підходи до визначення та узагальнення основ функціонування інноваційних інвестицій, досліджено роль інвестиційних ресурсів у формуванні інноваційного потенціалу країни. Проаналізовано рейтингову позицію інноваційної діяльності України на основі міжнародних показників із 2014 по 2018 р. Узагальнено сучасний стан інноваційної активності країни відносно країн Європи, оцінено джерела фінансування інноваційної діяльності України протягом 2014–2017 рр. та виявлено, що найбільшим джерелом фінансування є власні кошти підприємств. Обґрунтовано, що серед усієї структури витрат на розвиток інновацій підприємств в Україні найбільша частка припадає на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. Указано шляхи вдосконалення та розвитку інноваційної активності країни.

Ключові слова: інновації, інвестиції, інноваційна активність, науково-інноваційна інфраструктура, інноваційний потенціал країни.

В статье рассмотрены подходы к определению и обобщению основ функционирования инновационных инвестиций, исследована роль инвестиционных ресурсов в формировании инновационного потенциала страны. Проанализирована рейтинговая позиция инновационной деятельности Украины на основе международных показателей в течение 2014–2018 гг. Обобщено современное состояние инновационной активности страны в отношении стран

Европы. Оценены источники финансирования инновационной деятельности Украины в течение 2014–2017 гг. Выявлено, что крупнейшим источником финансирования являются собственные средства предприятий. Обосновано, что среди всей структуры затрат на развитие инноваций предприятий в Украине наибольшая доля приходится на приобретение машин, оборудования и программного обеспечения. Указаны пути совершенствования и развития инновационной активности страны.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, инновационная активность, научно-инновационная инфраструктура, инновационный потенциал страны.

The article deals with the approaches to the definition and generalization of the basis of the functioning of innovative investments, the role of investment resources in the formation of the country's innovation potential is explored. The rating position of Ukraine's innovation activity on the basis of international indicators in 2014-2018 is analyzed, the current state of innovation activity of the country in relation to European countries is generalized. The sources of financing of innovation activity of Ukraine during 2014-2017 were estimated and it was found that the largest source of financing is the enterprises own funds. It is substantiated that among the whole structure of expenses for the development of innovations in enterprises in Ukraine the largest share belongs to the purchase of machines, equipment and software. Innovations are found to be important factors for improving the national economy and are important in the context of globalization. It is indicated that countries that actively innovate in production are ahead of high competitiveness, research and development costs in the economic sector, human resources. It is investigated that the country's ability to innovate reflects its potential, which can bring the country to a new socio-economic level, avoid crises and ensure its financial stability and competitiveness. Therefore, the study of the impact of investment activity on the innovative development of Ukraine is relevant for the modern stage of its economic development. It is noted that many scientists were involved in the study of problems related to the development, implementation and financing of innovation activities. A great contribution to the study of the impact of the country's investment activity on its innovative development was made by the domestic scientists. Also, there are ways of improving and developing the country's innovation activity. Therefore, development and improvement of innovation activity of our country will allow to enter the international market and increase the level of economic development at the expense of high-quality mechanisms, skilled workers and high-tech products.

Keywords: innovations, investments, innovative activity, scientific and innovation infrastructure, innovative potential of the country.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах глобалізації стратегія успішного розвитку національної економічної системи тісно пов'язана з розвитком інноваційних продуктів, досягненням нових наукових результатів, упровадженням високотехнологічного виробництва, створенням науково-інноваційної інфраструктури, адже саме здатність країни до інноваційної діяльності відображає її потенціал, який здатний вивести країну на новий соціально-економічний рівень, уникнути кризових явищ та забезпечити її фінансову стійкість та конкурентоспроможність. Отже, дослідження впливу інвестиційної діяльності на інноваційний розвиток України є актуальним для сучасного етапу її економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Вивченням проблемних питань, пов'язаних із розвитком, упровадженням та фінансуванням інноваційної

діяльності, займалися багато вітчизняних науковців. Великий внесок у дослідження впливу інвестиційної діяльності країни на її інноваційний розвиток зробили такі вчені, як А.І. Яковлев, А.А. Гриценко, В.М. Мельник та ін.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті полягає у теоретичному та практичному обґрунтуванні основ функціонування інноваційних інвестицій, вивченні особливостей цієї категорії та дослідженні інноваційного розвитку економіки України в умовах глобалізаційних перетворень; аналізі джерел фінансування інноваційної діяльності та оцінці структури витрат на інноваційну активність підприємств України; проведенні аналізу інноваційного рейтингу країни на основі міжнародних показників та розробленні шляхів удосконалення інноваційної активності країни.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для України, перед якою поставлено завдання модернізації національної еконо-

міки і більш ефективного включення у світове господарство, пріоритетними нині є економічно обґрунтовані напрями інноваційної діяльності, що спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, створення високотехнологічної конкуренто-спроможної, надання високоякісних послуг та підвищення експортного рівня держави з ефективним використанням вітчизняних науково-технічних досягнень [3, с. 24].

Звідси постає провідне завдання – формування інвестиційного потенціалу країни. Проте постійний дефіцит інвестиційних грошових ресурсів, який зберігається вже протягом тривалого періоду, створює значний бар'єр для переходу на інноваційний шлях розвитку як основи нового модернізаційного проекту економіки. Як наслідок, економічна нестабільність регуляторного середовища створює незручні умови для інноваційного розвитку.

Зокрема, згідно з даними Державної служби статистики, з державного бюджету України в 2018 р. було виділено на інноваційну діяльність лише 0,07% від ВВП. Серед усіх ланок інноваційної сфери найбільше грошових ресурсів витрачається на розроблення інновацій та їх упровадження на підприємствах, що свідчить про пріоритетність даної галузі в запровадженнях інноваційних процесів [5].

Сума грошових коштів, що виділяються на інноваційну діяльність в Україні, значно менша, ніж у країнах Європи. Провідні країни ЄС виділяють 2–3% від ВВП на інноваційну сферу країни, що сприяє постійному розвитку економіки та забезпечує лідируючі позиції на світових ринках.

Країни, що відзначаються низьким рівнем капіталовкладення в інноваційну діяльність, мають відносно нижчий рівень економіки [4, с. 41].

Для дослідження інноваційного потенціалу нашої країни доцільно проаналізувати її рейтинг на основі міжнародних показників, які демонструють об'єктивну оцінку стану інноваційного розвитку України, дають можливість визначення її відносної позиції в рамках країн ЄС. Саме такі завдання можна реалізувати за допомогою Індексу глобальної конкурентоспроможності (табл. 1).

Методологія, яку використовують для розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності, передбачає аналіз таких чинників, як: здатність до інновацій, якість НДІ, витрати компанії на дослідження та розробки, співпраця університетів та промисловості у дослідженнях та розробках, державні закупівлі високотехнологічної продукції та наявність вчених та інженерів.

Із табл. 1 бачимо, що в 2018 р. в рейтингу відбулося погіршення з 52-ї позиції на 61-шу позицію порівняно з минулорічними показниками. Зниження рейтингових позицій відбулося по всіх наведених показниках. Погіршення основних показників було спричинене застарілим способом виробництва та малою часткою модернізованих виробничих потужностей. Із наведених рейтингів можна побачити, що економічна та політична нестабільність, яка панує нині в Україні, безумовно, призводить до зниження показників її глобальної конкурентоспроможності порівняно з іншими країнами. Водночас підтверджується закономірність активізації ін-

Таблиця 1

**Рейтингова оцінка інноваційної діяльності України
на основі міжнародних показників у 2014–2018 рр.**

Показники	2014-2015 рр.		2015-2016 рр.		2016-2017 рр.		2017-2018 рр.	
	Рейтинги з 144 країн	Бал (1–7)	Рейтинги з 140 країн	Бал (1–7)	Рейтинги з 138 країн	Бал (1–7)	Рейтинги з 138 країн	Бал (1–7)
Інновації:	81	3,2	54	3,4	52	3,4	61	3,4
Здатність до інновацій	82	3,6	52	4,2	49	4,4	51	4,3
Якість НДІ	67	3,8	43	4,2	50	4,2	60	3,9
Витрати компанії на дослідження та розробки	66	3,1	54	3,4	68	3,3	76	3,2
Співпраця університетів та промисловості у дослідженнях та розробках	74	3,5	74	3,5	57	3,5	73	3,4
Державні закупівлі високотехнологічної продукції	123	2,9	98	3	82	3,1	96	3,0
Наявність вчених та інженерів	48	4,3	29	4,7	29	4,7	25	4,7

Джерело: побудовано за даними [1]

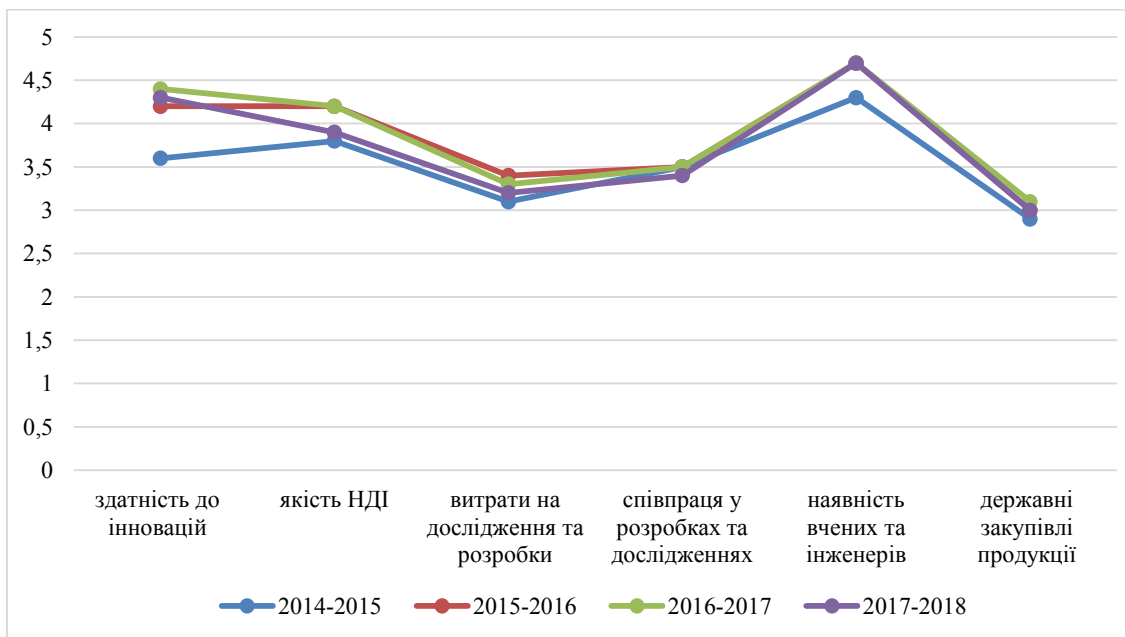

Рис. 1. Динаміка оцінки інноваційної активності України протягом 2014–2018 рр.

Джерело: побудовано за даними [1]

новаційних ініціатив економічних агентів в умовах загострення кризових явищ. Для кращого розуміння оцінки інноваційної діяльності України варто звернути увагу на присвоєні бали, які були виставлені кожній інвестиційній позиції протягом аналізованих років (рис. 1).

Аналізуючи дані рис. 1, можна зробити висновок, що інноваційна активність України не є на високому рівні. Серед усіх наведених позицій наша країна не набрала максимальну оцінку 7 балів. Середній бал із-поміж усіх позицій – 3,6 бали, що є досить низьким показником та негативно впливає на конкурентоспроможність нашої країни.

В Україні відбувається поступова деградація інноваційного потенціалу, прикладом цього є дані державної статистики: кількість дослідників в Україні стрімко скорочується (зі 133 744 осіб у 2010 р. до 59 392 у 2017 р.), а інвестиції в нематеріальні активи протягом останніх п'ятнадцяти

років становили лише 2–4% усіх капітальних інвестицій, частка видів діяльності, що належать до високотехнологічних, в обсязі реалізованої промислової продукції в 2018 р. становила 11,3%.

Упровадження інноваційної діяльності завжди пов'язане з високим ризиком, хоча прибуток, отриманий від нової високотехнічної продукції, є великим та покриває всі витрати, які були використані на впровадження інновацій. У такій ситуації посилюється роль держави у наданні підтримки підприємствам, які впроваджують інновації для ефективнішого функціонування виробництва. Тобто органи державної влади можуть стимулювати підприємства розвивати інноваційну сферу, застосовуючи різні інструменти державного впливу [2, с. 140].

Інноваційна діяльність кожної сфери виробництва потребує капіталовкладень. У табл. 2 проаналізовано джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні протягом 2014–2018 рр.

Таблиця 2

Джерела фінансування інноваційної діяльності України протягом 2014–2017 рр., млн. грн.

Роки	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
			власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2014	12,1	7695,9	6540,3	344,1	1253,2	672,8
2015	15,2	13813,7	13427,0	55,1	138,7	273,0
2016	16,6	23229,5	22036,0	179,0	58,6	991,1
2017	14,3	9117,5	7704,1	227,3	107,8	1078,3

Джерело: побудовано за даними [5]

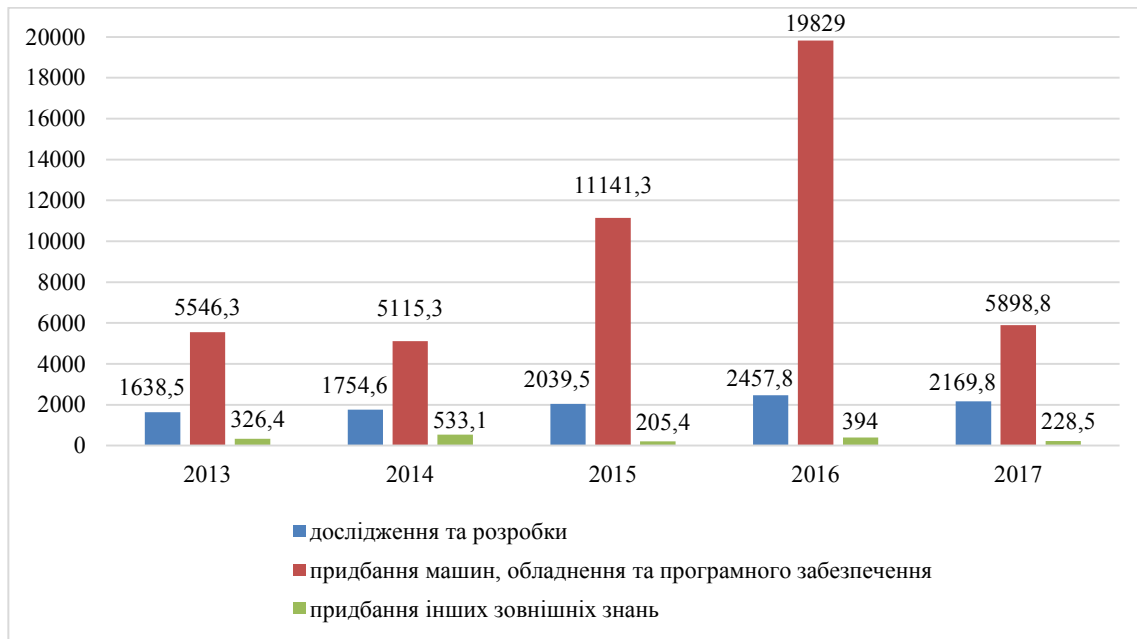

Рис. 2. Структура витрат на інноваційну активність підприємств в Україні протягом 2013–2017 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано за даними [5]

Із табл. 2 видно, що з кожним наступним роком питома вага підприємств, які впроваджують інноваційну діяльність, стає більшою. Дана тенденція є позитивною для інноваційного потенціалу України та поліпшує конкурентоспроможність країни у цілому.

Найбільшим джерелом фінансування інноваційної діяльності українських підприємств є власні кошти. Протягом 2014–2016 рр. власні ресурси підприємства мали тенденцію до збільшення, проте в 2017 р. дані джерела фінансування різко зменшилися. Таке скорочення відбулося під впливом зовнішніх чинників, а саме економічної та політичної ситуації в країні. Сума ресурсів, які виділяються з державного бюджету, є незначною, але протягом аналізованого періоду має характерну тенденцію до зростання. Зокрема, у 2017 р. з державного бюджету було виділено 227,3 млн. грн., що на 48,3 млн. грн. більше, ніж у 2016 р. Фінансові ресурси іноземних інвесторів займають значну частку в джерелах фінансування інноваційної сфери. Проте Україна втрачає свою інноваційну привабливість для іноземних інвесторів, це спричинене нестабільною ситуацією в країні.

На рис. 2 наведено структуру витрат на інноваційну діяльність підприємств.

Як бачимо з рис. 2, у період із 2013 по 2017 р. максимально витрат виділялося на придбання машин, обладнання та програмного забезпе-

чення. У 2016 р. сума на ці витрати становила 80,3% від загальної суми витрат. Сума витрат на дослідження та розробки теж поступово збільшується та станом на 2017 р. становить 2 169,8 млн. грн. На придбання інших зовнішніх знань виділяється незначна сума ресурсів, хоча вони являють собою важливий складник інвестиційної діяльності підприємств.

З урахуванням усіх проблем, які були виявлені під час аналізу інноваційної діяльності України, можна запропонувати такі шляхи підвищення інноваційного потенціалу нашої країни на основі європейського досвіду: необхідно внести зміни до Податкового кодексу стосовно запровадження податкових пільг на інноваційну діяльність; створити взаємоузгоджену систему інструментів та механізмів фінансування інноваційного розвитку країни; розвивати партнерські взаємовідносини між Україною та ЄС шляхом укладання та виконання угод інноваційного характеру; активізувати розбудову інноваційної інфраструктури, розробити та реалізувати програми з формування інноваційно орієнтованих кластерів, технологічних та наукових парків, технологічних платформ [4].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, інновації є важливим чинниками поліпшення національної економіки та мають велике значення в умовах глобалізації. Країни, які активно впрова-

джують інновації у виробництво, випереджають за високими показниками конкурентоспроможності, витратами на дослідження та розвиток в економічному секторі, людськими ресурсами. Розвиток та вдосконалення інноваційної діяльності нашої країни дасть змогу вийти на міжнародний ринок та підвищити рівень економічного розвитку за рахунок якісніших механізмів, кваліфікованих працівників та високотехнічної продукції.

Бібліографічний список:

1. The Global Competitiveness Report 2017–2018. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitivenessreport-2017-2018-1> (дата звернення: 09.04.2019).
2. Гесць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України. Харків : Константа, 2014. 272 с.
3. Яковлев А.І. Методика визначення ефективності інвестицій, інновацій, господарських рішень в сучасних умовах : підручник; вид. 2-е, перероб. і доп. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. 100 с.
4. Гриценко А.А., Мельник В.М. Логіко-історичні засади кардинальних економічних змін і переходу до реконструктивного розвитку. *Економіка України*. 2017. № 56. С. 39–56.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.04.2019).
6. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 16.10.2012 № 5460. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40> (дата звернення: 10.09.2019).

References:

1. The Global Competitiveness Report 2017–2018. Available at: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitivenessreport-2017-2018-1> (accessed 9 April 2019).
2. Heiets V.M., Semynozhenko V.P. (2014). Innovatsiini perspektyvy Ukrainy [Innovative prospects of Ukraine]. Kh. : Konstanta, 272 p. (in Ukrainian).
3. Iakovliev A.I. (2017). Metodychni zasady vyboru priorytetnykh napriamiv innovatsiinoho rozvytku v Ukraini. [Methodology for determining the effectiveness of investments, innovations, and economic decisions in modern conditions]. P. 45–57. (in Ukrainian).
4. Hrytsenko A.A. (2017). Lohiko-istorychni zasady kardynalnykh ekonomichnykh zmin i perekhodu do rekonstruktyvnoho rozvytku. *Ekonomika Ukrainy*. P. 39–56. (in Ukrainian).
5. Official site of the Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 10 April 2019).
6. Zakon Ukrainy «Pro innovatsiinu diialnist» (redakciya vid 31.03.2005 r.). Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.htm> (accessed 10 April 2019).